

Проф. др Драги Маликовић, КАЧАЧКИ ПОКРЕТ НА КОСОВУ И
МЕТОХИЈИ 1918-1924, Приштина 2005, стр. 361.

Уобичајено је да се прво каже пар ријечи о аутору књиге коју представљамо. С обзиром на то да је у питању познати аутор, нарочито за ову средину, тај дио ћу свести само на неке податке везане за његово одређивање да се по свети управо овој теми. Тема је историјски утемељена, али није адекватно историографски обрађена. Довољно снажан мотив за упорног истраживача. Том изазову аутор додаје и мотив више: “Интересовање (за ову тему) је данас још веће, с обзиром на политичку ситуацију на овим просторима. Нема сумње, то је убрзало и наше одређивање да се позабавимо овим (научним и политичким) проблемом”.

Прво ћу вас подсетити на основне историјске чињенице о качачком покрету на Косову и Метохији, у периоду који је предмет ове књиге проф. др Драгог Маликовића. То ми неће бити тешко захваљујући књизи *Качачки покрет на Косову и Метохији 1918-1924. године*, која се, управо ових дана, појавила у издању Института за српску културу - Приштина и овдашњег Филозофског факултета, коју управо промовишемо и која је пуна фактографије, добро изведених анализа и образложења и научно прихватљивих оцјена.

Качаци, као одметници или хајдуци, јављају се још у турско доба. Број-

ни путописци који су пролазили овим крајевима доносе обиље података о њима. Квалификују их најружнијим ријечима, као друмске разбојнике.

Називају их “разбојницима и убицама, који се чак међу собом крваре око имања”. “Никога не штеде - траже “крв за крв” (419), зуб за зуб, око за око. Виновници су многих убистава и крвопролића, о чему ћемо у каснијем излагању - наводити врло конкретне примјере. Због таквог понашања католички свештеници су молили папу: *Libera Nos Domine ad Albanesibus - Ослободи нас Господе од Албанаца!* У документима из 18. в. свештеници их проклињу: *Боже искоријени и избриши све Албанце из земље живих*”. (422) Можда је те записе ваљало консултовати у припреми и ове књиге. И турска администрација је тешко излазила на крај са њима. То аутор запажа и биљежи: “Качанци су пресецали друмове, нападали и пљачкали трговачке караване, (плијенили) стоку и палили турске ханове”. (297)

Посебно је интензивирана њихова активност у вријеме стварања прве заједничке државе југословенских народа, дакле, у вријеме уједињења 1918. године. Њихове акције на Косову и Метохији биле су уперене противу овога историјског чина а касније

противу организовања југословенске државе. И не само то. Качачки покрет је дио оних политичких снага које су се бориле за припајање Косова и Метохије, дјелова Македоније и Црне Горе, новоствореној албанској држави или, још прецизније, које су се бориле за уједињење свих Албанаца ма гдје се они налазили, или да будем прецизан као што је то аутор - стварање албанске државе "на свим просторима гдје је албанско становништво (било) већинско". (298) Пораз овога покрета, међутим, није значајно и пораз идеје о стварању "Велике Албаније", која је и данас присутна у главама албанских екстремиста.

Активност Качака на Косову и Метохији достиже врхунац 1921. године. Снагама са Косова и Метохије долазе нове снаге из Албаније, која отворено па и званично помаже покрет на Косову и Метохији. Аутор бильежи да су ове снаге 1922. године извршиле 58 убистава, 13 разбојништава и 71 опасних крађа, наводи и истакнуте лидере овога покрета: Азим Бејта, Сали Рама, Рам Тека, браћа Бећир и Зећир Реџа, те Рам Бериша и Сокољ Рама. Било би пожељно да су потпуније дати портрети ових личности.

Криза Качачког покрета назире се кроз настојање Владе званичне Албаније да покрет стави под своју контролу и користећи се упорном борбом југословенских власти на Косову и Метохији - да се коначно обрачуна са побуњеницима. У сваком случају локални лидери - Хасан Приштина и Бајрам Џури "су се тада нашли у врло незгодном положају са реалним изгледима да доживе потпуни пораз" (299) како закључује своју елаборацију аутор Д. Маликовић. То се дешавало и десило 1923, односно 1924. године.

Распршиле су се илузије о припајању Косова и Метохије албанској држави. Штавише, локални лидери Хасан Приштина и Бајрам Џури су били активни судионици у обарању актуелне албанске владе у Тирани, на челу са Ахмет-бегом. Каснија смрт ових локалних лидера потпуно је дезорганизовала већ разбијене качачке снаге на Косову и Метохији и ширем простору Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, какав је тада био званични назив заједничке државе југословенских народа са центром у Београду.

Иначе, књига *Качачки покрет на Косову и Метохији 1918-1924.* има 361 страну. Богата емпирија је ситуирана у седам глава и чак 22 поглавља, што говори да је аутор веома разудио основну тему. Дати су стручни регистри који је чине практичном за употребу. Снабђевена је и резимеом на енглеском језику, што има посебну научну али и практичну политичку вриједност. Књига је илустрована фотосима и факсимилима одабраних докумената, који оплемењују студијски текст.

Структура књиге намеће први позитиван утисак о њеној историографској вриједности. Архивски је фундирана, што је аутору омогућило добру анализу научних питања и извођење прихватљивих оцјена и научних закључака.

Качаци и качачки покрет нису у довољној мјери научно обрађени, поготово у дијелу који се односи на активност на Косову и Метохији. Са те стране гледано постојало је пуно научно оправдање, а због ситуације у којој се данас налази Косово и Метохија - постојала је и друштвена потреба, да се овај научни проблем сагледа на начин како је то аутор ове књиге учинио. Ак-

туелни тероризам има дубоке корјене на Косову и Метохији. Данас је само осавременењен новом технологијом.

Аутор се суочио са дилемом како да представи покрет у назначеном периоду, када он поприма и елементе политичког покрета чији је циљ уједињење свих Албанаца у једну државу. Тиме се отворило и питање да ли се мијењају временом циљеви националног покрета: оно што је могло јуче, већ данас не може, а поготово не може сјутра. Све балканске државе су вишенационалне; ниједна није национално компактна у смислу један народ - једна држава. Другим ријечима, такви аксиоми националних покрета чине их данас дијелом и анахроним.

Та и друга питања аутор је рјешавао на научно прихватљив начин. Рукопис садржи обиље података којима су попуњене досадашње историографске бјелине. У разматрани процес је укључен велики број историјских личности, чија биографија чини дио историје. У задовољавајућој мјери је

запажена и обрађена улога такозваног спољњег фактора. Пацификација овога побуњеног простора осматрана је, закључује аутор, из сусједне Албаније и од стране неких великих сила. Пропаганда је све више писала о покровитељству Италије.

Рукопис *Качачки покрет на Косову и Метохији 1918-1924*. употпуниће и освјежити историографију о овом питању. У првом реду са становишта архивске фундираности нове фактографије. Аутор је вјерно приказао гигања која су се дешавала у назначеном периоду, идентификовао је качачки покрет и показао његову везу са прошлошћу и са окружењем.

Нова књига проф. др Драгог Маликовића представља пионирски подухват. Посједује научне квалитете због којих сам је као рецензент препоручио за објављивање. А сада у промотивној ријечи за задовољством је препоручујем читаоцима, увјерен да представља пријатно освјежење у нашој историографији.

Академик Зоран Лакић